

Да си купим ток

Александра СОТИРОВА

Либерализацията на енергийния пазар у нас отвори нова страница в българската енергетика. От началото на годината токът, който се търгува, вече има пазарна цена за всички потребители – на високо, средно и ниско ниво на напрежение. Така вече всеки абонат може свободно да избира и определя своя доставчик на електрическа енергия, както свободно и безпрепятствено вече сключва договор за интернет, телевизия или мобилни услуги. Реално за големи и средни консуматори пазарът на електроенергия е напълно либерализиран от средата на 2012 г. чрез въвеждането на балансиращи групи. От 1 април 2016 г. всеки битов потребител може да смени доставчика си на електроенергия. Няколко ползи се очакват след процеса на дерегулация на енергийния пазар – по-висока конкуренция, прозрачност, по-ниски цени, по-висока ефективност и разработване на продукти, които клиентите предпочитат.

Новият пазарен модел

В България сега съществуват два паралелно опериращи сегмента на електроенергийния пазар – регулиран и свободен. След близо месец тестов период на 19 януари 2016 г. стартира „Българската независима енергийна борса“ (БНЕБ). За първи път у нас електроенергията се търгува открито, а не както досега – чрез двустранни договори. Ток засега могат да продават държавните ТЕЦ „Марица-изток 2“, АЕЦ „Козлодуй“ и Националната електрическа компания (НЕК). Началото на борсата е важна стъпка към формирането на прозрачна цена на тока. Стойността на електроенергията на свободния пазар се формира на база търсене и предлагане.

Според единствения работещ в момента сегмент производители и търговци обявяват електроенергията по време на борсовите сесии, а

тя се доставя на другия ден към потребители или други търговци.

Стъпка в правилната посока

Процесът на либерализация на енергийните пазари започна преди две десетилетия и се провежда в цяла Европа в опит за създаване на единен европейски енергиен пазар.

България е сред последните държави в ЕС, която въвежда свободната търговия с ток. Европейската комисия задължава всички страни членки да приложат в законодателството си директивите за електроенергията и природния газ от третия енергиен пакет на ЕС. Истината е, че още от 2007 г. теоретично никой не можеше да попречи на домакин-

ствата сами да си изберат доставчик на ток сред трите възможни доставчика. Но смяната практически нямаше как да стане. Сега вече у нас тече процесът по пълна либерализация на енергийния пазар, той не е нито кратък, нито лесен, но дава най-важното право на потребителите, а именно – свободата на избор.

По препоръка на Световната банка България въведе нова дефиниция за „уязвимите потребители“ у нас и ще използва финансова мярка за защитата им. Според търговците обаче наблюдаваме процес, в който държавата играе ролята на регулатор на двустранни отношения и взимане на решения. Председателят на Асоциация свободен енергиен пазар Соня Кадиева коментира, че държавата не е взела под внимание вижданията и позициите на участниците на свободния пазар на електроенергия по съществени въпроси като кои са енергийно уязвимите потребители и как компенсаторният механизъм ще се впише в двустранни отношения по търговски договори.

Новите мерки гласят, че лицата, които ще могат да се възползват от социални помощи за отопление вече ще са над 1,1 млн. души. Те са: лица над 70-годишна възраст, живеещи сами и получаващи доход само от пенсия до размера на определената линия на бедност в страната за съответната година; лица, които са с 90% намалена работоспособност; семействата с деца с увреждания с определена чужда помощ; лица и семейства, които към настоящия момент ползват социални помощи за отопление съгласно Закона за социално подпомагане. Мярката обаче ще трае само 5 години – до пълната либерализация на пазара, когато цената на тока се очаква да поевтинее.

Перспективи

Сделките на енергийната борса засега се случват само в един сегмент – „ден напред“, чрез отговорници за търговията, а физическата доставка на търгуваната електрическа енергия е на другия ден. Стартирането на пазара „ден напред“ в ре-

ални условия бе сериозна крачка в процеса на преминаване към пълна либерализация на електроенергийния пазар в България. Но до няколко месеца ще бъдат въведени още две нови платформи за търговия на борсата – за дългосрочна търговия посредством двустранни договори, стартираща от месец юли т.г., и за търговия „в рамките на деня“ – след месец март 2017 г. Световната банка предлага у нас да се въведат и т.нар. договори за разлика. Те ще позволят излизането и на производителите с дългосрочни гарантирани договори за изкупуване на борсата – ВЕИ и двете американски централи - ТЕЦ „КонтурГлобал Марица-изток 3“ и ТЕЦ „AES Марица-изток 1“. „Договорите за разлика“ се очаква да осигурят възвръщаемост на вложените инвестиции, като за целта държавата трябва да осигури компенсаторен механизъм за изплащане на разликата между договорената и пазарната цена, такъв може да бъде наскоро създаденият Фонд „Сигурност на електроенергийната система“.

СБ препоръчва още в бъдеще да спре да съществува регулиран пазар на електроенергия, което означава, че много от потребителите ще бъдат задължени да излязат на свободния пазар на електроенергия. Очаква се до няколко години на борсата да може да се търгува цялата произведена в България електроенергия. Но преди всичко е необходимо секторът да бъде финансово стабилизирани чрез прилагането на необходимите мерки.

Доставчиците на електроенергия имат още много очаквания към Българската независима енергийна борса и регулаторите. Председателят на Асоциация свободен енергиен пазар Соня Кадиева коментира, че в момента продажбите, осъществени на борсата, са около 10% от брутното потребление в страната, а този дял е прекалено малък и прави борсата крехка и зависима от поведението на големите производи-

тели. Според нея на пазара на едро трябва да отпадат ограниченията на конкуренцията и да се увеличи обемът електроенергия, търгуван на борсата. Доставчиците питат защо са представени само части от доклада с препоръките на Световната банка относно либерализацията на пазара. Те искат да се запознаят с пълния документ, който всички очакват от дълго време и трябваше да излезе в края на месец май, но и тогава от него бяха представени само отделни части.

Търговците на електроенергия смятат, че участието им в информационната кампания във връзка с пълната либерализация на пазара на електроенергия трябва е задължително. Кадиева отбелязва още, че се отчитат опити на КЕВР да вземе страна в разпределянето на печалбата на търговците по веригата, което не отговаря на принципите за независимост на националните регулатори.

Ще изминат поне 5-6 години, докато потребителите масово започнат да сменят доставчика си на ток. Нужно е време да се обхванат крайните битови потребители, защото трябва да се разработи и избере правилният модел на дерегулация на пазара.

Либерализацията на енергийния пазар е все още непонятна тема за българския потребител. Доставчиците на ток искат да достигнат по-близо до домакинствата, променяйки начина си на работа и предлагайки нови продукти. Търговците тепърва ще се насочват с атрактивни оферти към малките потребители, ще се конкурират и ще предлагат нови услуги, за да спечелят абонатите. Свободният пазар на електроенергия става все по-динамичен и интересен. Какво предстои за големи и малки потребители, какви са тенденциите и какво очакват доставчиците, споделят експертите от бранша в приложението на сп. „Икономика“ „Енергиен пазар“.

Електроенергията
вече има
пазарна цена